

מראי מקומות - מועד קטן

יח:

די"ל דכיון דמחמת מצוה הוא דכייפינן ליי, לא חיישינן לצער.

ה. דייתיקי מתנה

ע' בריטב"א (נדפס בעמוד א') שכ' דאי"ז דומה להרוחה, דכיון דאי לא הוה עבד לה נחא נפשי לא הוה יהיב ליי, נמצא שהוא דבר האבד למקבל מתנה. א"נ, שכבר נתן לו המתנה, אלא דכותב השטר לראי, ושמא ישכחו העדים או ימותו או ילכו להם.

ו. ואיגרות של רשות

הק' הריטב"א, מה צורך מועד יש בזה, ותי' כגון שהוא לצורך עניני יו"ט. א"נ, שלא יהא בדאגה, ויש בהן צורך לשולח או למי שנשתלחו לו.

ז. מותר לארס אשה בחולו של

מועד שמא יקדמנו אחר

יש לעי', למה צריך לטעם שמא יקדמנו אחר, בשלמא להתיר כתיבת שטר קידושין, שהוא איסור מלאכה, אבל מהו האיסור לארס אשה דצריך סברא דשמא יקדמנו אחר להתיר איסורו. וכ' הריטב"א דאין לומר דצריך לטעם זה משום דאין מערבין שמחה בשמחה, שהרי באירוסין אין כ"כ שמחה. אלא צריך לטעם זה משום דבלא"ה יש לאסור משום שהוא דומה למקח וממכר, דאסור בחוה"מ.

ח. לא מיבעיא לארס, דלא קעביד מצוה

כ' הרמב"ם (אישות א, ב) דליקוחין הוא מצות עשה של תורה. והביא הכסף משנה שם (בסוף דבריו) מר' אברהם בן הרמב"ם שהק' על הרמב"ם מסוגיין, דמבואר דאירוסין אינה מצוה. ותי' ע"פ מש"כ הרמב"ם בהקדמה להל' אישות, שמצוה הוא לישא אשה בכתובה וקידושין, ולא אמר סתם שמצוה הוא לקדש אשה, וזה שאמר וליקוחין הוא מצות עשה, לפי שהיא תחלת מצות נישואין, אבל אירוסין בלא נישואין ודאי לא השלים המצוה עדיין.

ט. בת פלוני לפלוני

הק' הבן יהוידע, למה בבן מזכיר שמו, ואילו בבת מזכיר שם אביה. ותי' דע"פ רוב החתן גדול מן הכלה בשנים, וא"כ הוא נזרע קודם שהיא נזרעת. וכיון שהוא נזרע, יש לו שם למעלה, אבל היא אין לה שם עדיין, ולכן קובעין ההכרזה בשעת הזרעת הבן [ואפי' במקום שהכלה גדולה בשנים מהחתן, אזלי' בתר רוב].

י. שמא יקדמנו אחר ברחמים

פי' הריטב"א, דהיינו שהזכות מבטל הגזירה והכוכב שבשעת המולד. וע"ע במהרש"א במה שתמה על פרש"י בסוגיין.

המשך בעמוד הבא

א. ואלו כותבין במועד, וכו'

כ' תוס' דכל הני מותרים משום דבר האבד, שמא ימות הנותן, או העדים, וכו'. והוסיף בתוס' הרא"ש דכיון דההיתר הוא משום דהוי דבר האבד, א"כ אי"צ שינוי. אולם הרמב"ם (יו"ט ז, יב) כ' דההיתר לכתוב בכל אלו הוא משום "שכל אלו כצרכי רבים הן". וכבר השיג עליו הראב"ד דטעם ההיתר אינו משום צרכי רבים, אלא משום דבר האבד [וכ' המגדל עוז דבאמת זה ה' כוונת הרמב"ם, ולכן כ' כצרכי רבים]. וע' בהגהות הרמ"ך שם, דתמה דמה צרכי רבים שייך בכל אלו. ועוד, הרי בגמ' אי' דטעם דשטר קידושין הוא משום שמא יקדמנו אחר, שהוא דבר האבד, ולמה לא פי' כולם על דרך זה, וכמו שפי' הראשונים, והניח בצ"ע.

ב. ואלו כותבין במועד, וכו'

מבואר בפוסקים ב' אופנים של כתיבה. א', כתיבת מעשה אומן, כמו שכ' אשורית בזהירות לתקנו, ויש "כתב משיט"א", שהוא כעין כתב שלנו, או כתב רש"י (כמו שהגדירה המשנה ברורה תקמ"ה, ה' ושער הציון שם), ואי"ז אלא מעשה הדיוט. והיכא שכותב מעשה אומן, אין מותר לכתוב אלא דברים שהם דבר האבד, וכמו מה ששינונו במתני' להתיר, וכפי' רוב הראשונים דההיתר הוא מטעם דבר האבד. ומה שכותב לצורך המועד ואינו דבר האבד, אינו מותר אלא כתב שלנו שהוא מעשה הדיוט, וכמש"כ הרמב"ם (יו"ט ז, יד), "וכותב חשבונותיו ומחשב יציאותיו, שכתובות אלו אין אדם נזהר בתקונן מאד, ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות".

וע"ע במ"ב (שם, ל"ה) שכ' בשם כמה אחרונים דבמדינתו נהגו להקל בכתב משיט"א וכן בכתב שלנו שאינו מעשה אומן, ויש להם על מה שיסמוכו, והמחמיר מחמיר לעצמו. אלא שכ' דנוהגין לשנות קצת, לעשות שורה עליונה עקומה.

ג. קדושי נשים, וכו'

ע' בביאור הלכה (תקל"ז, א' ד"ה דבר), שהביא מאחרונים דאף ספק דבר האבד מותר, וכ' הביאור"ל להוכיח כן ממתני', דפי' הראשונים דההיתר הוא משום דבר האבד, ואף הראשונים דנקטו דאיסור מלאכה בחוה"מ הוא מן התורה, מ"מ מקילין בספק דבר האבד. וכ' דנראה דהעיקר תלוי אם בדבר המצוי, דהיינו דאם החשש שיהי' דבר האבד הוא מצוי, מקילין אפי' למאן דס"ל דמלאכת חוה"מ הוא מן התורה.

ד. וגיטין

ע' בקרן אורה שהביא מה שהק' הירושלמי, דהא יש לו צער כשמגרש אשתו, ולמה מותר במועד. ותי' דכיון שנתן דעתו לגרשה, שוב אין לו צער במה שגרשה בפועל. אלא שכ' הקר"א דלפי"ז לכאן אין כופין אותו ליתן גט בחוה"מ, אלא

מראי מקומות - מועד קטן

יח: (המשך)

יא. אי חזיא לך לא אזלא מינך

הק' הריטב"א, הא איהו סבר שיכול אחר להקדימו ברחמים. ות' דאח"כ, אלא בהאי מילתא בעלמא דקאמר לא יועיל, דצריך רחמים וזכויות. א"כ, מילתא בעלמא קאמר לי, דהכיר בחכמתו שאינה טובה לו.

יב. ולא אמרי' אלא דלא הדר נבט

הק' השפת אמת, הא מיירי דפסק ביני ביני, וא"כ ע"כ הדר נבט, ומ"מ כשפסק בטל הקול, אף דהדר נבט. והביא מהריטב"א שפי' דהדר נבט היינו בחזקת כמקודם, אלא שהק' דמהו השיעור לזה. אבל היעב"ץ (נדפס בהגהות וחיידושים במהדורת גושל) פי' דהדר נבט היינו טפי ממה שהי' מעיקרא, ולפי"ז ג"כ מיושב קו' השפ"א.

יג. או שאין לו מה יאכל

ע' בביאור הלכה (סוף סי' תקמ"ב), שהביא מח' בביאור הא דתנן "שאיין לו מה יאכל", דהמג"א פי' דהיינו שאין לו מה יאכל ממש, אפי' לחם ומים. אבל האליהו רבא פי' שאין לו כדי צרכו ליו"ט. וכ' הביאור דנראה דהירושלמי ס"ל כפי' הא"ר במתני', דהא הק' דאם מתירין לכתוב שטרות לסופר שאין לו מה יאכל, א"כ אתה מתיר כל המלאכות למועד, דהא רוב אומנים עושים מלאכתם בכדי פרנסתם. ואם כדברי המג"א, א"כ אין קו' הירושלמי ק' כלל, שהרי רוב אומנים יש להם לחם ומים, אע"כ פי' המשנה כדעת הא"ר, אבל נתקשה בזה, ולכן הי' מוכרח לפרש פי' אחר במשנה.

יד. אין כותבין ספרים תפילין ומזוזות

במועד, ואין מגיהין אות אחת

הק' העמק ברכה (חזו"מ א'), הא כבר כ' רש"י בריש מכלתין (ב: ד"ה בשלמא) דלא אסיר שום מלאכה בחזו"מ אלא משום טירחא. וא"כ, למה אסור להגיה אות אחת, מה טירחא יש בדבר. ות' דצ"ל דמ"מ הרי מלאכת כתיבה היא מלאכת טורח, וא"כ, אפי' אם אינו עושה אלא מעט, אסור, דגם זה נכלל בגדר מלאכה. אבל כ' שכל שאינו עושה דרך מלאכה כלל, כגון להדליק גפרור, או להדליק נר מנה, אפי' כשאינו לצורך המועד, נראה דמותר. אולם ע' במועדים וזמנים (ד: רצ"ח) שכ' בשם העמודי אור שכל הל"ט מלאכות אסורים גם בחזו"מ שלא לצורך המועד. וכ' ליישב ראיית העמק ברכה מרש"י, דשם מיירי בדבר שהוא בעצם צורך המועד, ואף בזה אסור היכא שיש טירחא, אבל היכא שלא הוי לצורך המועד כלל, י"ל דאפי' בלא טירחא כלל אסור, ע"ש שהאר"י בזה. וע"ע בארחות רבינו (ח"ב, עמ' קכ"א במהדורא ראשונה, אות

ז'), שכ' שהחזון איש הי' מריק כיסי בגדיו קודם שהי' יוצא לחוץ בחזו"מ, ואמר דהיות דחז"ל אסרו מלאכות חשובות בחזו"מ, והתירו מלאכות שאינם חשובות, ואין אנו יודעים מהי מלאכה חשובה ומהי מלאכה שאינה חשובה, לכן יש להחמיר בזה [וע"ע שם עמ' ק"כ אות א' שהי' החזו"א מחמיר בעניני חזו"מ כיון דדרך העולם לזלזל בהלכות חזו"מ]. וע' בספר פסקי תשובות (תק"ל, אות א') שהביא הרבה אחרונים שדנו בענין זה אם מלאכת חזו"מ אסורה בלא טירחא או לא.

זו. אין כותבין ספרים

כ' הריטב"א (נדפס בדף יח.) דהתירו לכתוב חיידושים בחזו"מ כדי שלא ישכח, משום דבר האבד. וע' במשנה ברורה (תקמ"ה, מ"ז), שכ' דאפי' בלא טעם שכחה מותר, משום שבכל עת ורגע מוטל על האדם לעמול בתורה ולחדש בה כפי יכלתו, ואין שייך לומר ימתין עד אחר יו"ט, ואז יכתוב החידוש, דאותו זמן יהי' עליו חיוב אחר לחדש, ואם יתעכב בכתיבת החידושים שלמד תוך המועד, יצטרך ללמוד שנית מה שלמד כבר, ולהזכיר מה שחידש, וזה יבטלנו מלימוד חיידושים אחרים באותה שעה, ואין לך דבר האבד גדול מזה. וע"ע בריטב"א שם שכ' דמה דאמרי' שאין כותבין ספרים בחזו"מ, זהו רק אם לא בעינן אותם ספרים לקריאת התורה, דאז ודאי מותר משום דהוי דבר האבד.

זי. ר' יהודה אומר כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו

יש לע', אי איירינן בכותב לעצמו לצורך המועד, או אף בכותב שלא לצורך המועד. ע' בריטב"א שהביא מח' ראשונים בענין אם מניחין תפילין בחזו"מ, י"א שאין להניח תפילין בחזו"מ, דאף בחזו"מ יש "אות", בפסח היינו האיסור חמץ, ובסוכות מצות סוכה ולולב, ולכן אי"צ לאות של תפילין. ולפי"ז, מה שמותר לו לכתוב תפילין בחזו"מ, ע"כ מיירי שלא לצורך המועד. ומה שהוא מותר לכתוב שלא לצורך המועד, ביאר הריטב"א דמותר לכתוב כדי שיהיו מזומנים לו מיד לאחר המועד. אבל ע' בשו"ת הרא"ש (כ"ג, ג'), דכ' דלכאור' מוכח ממתני' דמצוה להניח בתפילין בחזו"מ, שבשביל מצוה התירו לו לכתוב, ולא בשביל קיום מצוה של אחר המועד, דאי להניחן לאחר המועד, למה התירו לו לכתוב במועד, והלא יש שהות במוצאי יו"ט לכתבם. וע"ש עוד מש"כ בזה, ומה שהביא מהירושלמי ג"כ על דרך זה, דמבואר דמניחין תפילין בחזו"מ. וע"ע בריטב"א שם שהביא עוד ראשונים דס"ל דמניחין תפילין בחזו"מ, דעיקר האות הוא דוקא בעשיית מלאכה, וכיון שאין איסור עשיית מלאכה בחזו"מ, א"כ אין כאן אות, ולכן צריך אות של תפילין.